

«УНІВЕРСУМ» – БАСТІОН КРИТИЧНОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Журнали – це «динамічні ядра», які рухають своїм пульсуванням життєдайні тканини національних культур і свідомостей. Від рівня журналів залежить рівень інтелектуального життя кожного суспільства. Журнали формулюють важливі проблеми, задають напрями, розвивають аналітику, підводять суспільство до високих ідей і – найважливіше – плекають громадянську свідомість.

Кожна розвинута культура має, як правило, багато різноманітних журналів. Вони забезпечують оте пульсування та стрімкі потоки думок у всіх головних сферах національних культур. Від конкуренції часописів залежить якість інтелектуального життя. Відтак читання стає ознакою пружного, гідного, свободолобного національного суспільства.

У грудні 1993 році Олег К. Романчук заснував журнал «Універсум» як зразок поліфонічного видання, яке мало розвивати широкі зацікавлення в українських читачів і осмислювати теми політики, науки, культури, футурології. По-суті, редактор «Універсуму» першим в Україні тоді усвідомив потребу, власне, *інтелектуального видання*, яке б гуртувало нові українські еліти, які шойно формувалися. Це був жанр саме *мобільного* журналу, який відрізнявся від т. зв. товстих журналів, характерних для попередньої советської епохи, яка більше тяжіла до літературної тематики та формувала культурологічне поле свідомості. Водночас «Універсум» відрізнявся від журналів на зразок «Наука і суспільство», які мали в часи СРСР свою нішу, але цілком не мали *традиції критичної публіцистики*, яка тепер, зі здобуттям незалежності, була так потрібна молодій нації.

Ось цю надзвичайно потрібну, по-своєму бойову, платформу в національній культурі – поєднання інтелектуалізму та критицизму – взявся заповнювати Олег Романчук, гуртуючи довкола «Універсуму» цікавих, важливих, творчих та національно відповідальних авторів. Відтак в журналі по-новому засвітилися такі різні, але такі значущі Ярослав Дашкевич і Леонід Капелюшний, Володимир Войтенко і Юрій Саєнко, Іван Дзюба і Євген Сверстюк, Осип Мороз і Юрій Щербак, Григорій Перепелиця і Василь Лаптішчук, Ярослав Яцків і Леонід Шульман... Часопис привертав увагу читачів добром авторів, сміливими атаками проти безвідповідальної влади і політичних корупцій. Відтак «Універсум» перетворився на одну з найвагоміших *ідейних трибун* українського громадянства. Особливою була його роль в часи «пізнього Кучми», коли влада зуміла «закрити рота» багатьом виданням або зробити їх «ручними». Тоді впродовж кількох років саме «Універсум» будив сумління, уважно аналізував суспільні процеси, підносили ідеали та принципи демократизму як непорушні. Без перебільшення можна ствердити, що заслуга журналу в тому, що українське суспільство не скотилося тоді до рівня псевдодемократії та неототалітаризму, які запанували в більшості країн на території колишнього СРСР, була надзвичайною. Часопис під орудою завзятого волинця перетворився на правдиву *школу чесної і принципової журналістики*.

В «Універсумі» від кінця 1990-х років почали домінувати теми політики. Це було реакцією на те, що українське суспільство скочувалося в прірву аморфності й політич-

ного популізму. Тому видання давало якомога більше матеріалів на політологічні теми, щоб створити інтелектуальний фронт проти загроз неототалітаризму, який вже набрав конкретних обрисів у формі банди «донецьких» на чолі з Януковичем. Вартує пам'ятати, що це було в час, коли занепадали одне за одним через відсутність читацької аудиторії, фінансові негаразди інші якісні видання, які так і не встигали створити довшої себе «суспільні пласти» активних читачів, тобто потенційно активних громадян. Фактично в Україні перманентно розвивався стан *громадянської прострації*, тобто анемії громадянської наступальності та критицизму. Натомість «Універсум» завдяки неймовірній працелюбності його головного редактора розвивався, не втрачав принципів, бився на кожному клаптику вільної думки за національну гідність і свободу.

Саме політичні журнали створили нинішній Захід таким, яким він є: свободолобним, високодейним, інтелектуально активним, динамічним за темпами розвитку всіх сфер. Сьогодні легко можна простежити, що саме країни, зосереджені довкола басейнів Північного і Балтійського морів – від Британії до Естонії – є головними «моторами» у боротьбі із наступом московського неототалітаризму. Чому так є? Тому, що саме в цих країнах є особливо розвинутими *традиції інтелектуальної журналістики*. Це вони не дали заснути сумлінням цих народів, це вони привчили їх постійно змагатися за високі ідеали, це вони виховали таку громадянську свідомість, яка перетворила ці нації на *динамічні організми*, здатні реагувати на всі загрозливі виклики.

Минуло три десятиліття, як «Універсум» невтомно буде в Україні свій «бастіон інтелектуальної та критичної журналістики». В неймовірно складних і несприятливих українських умовах народилось щось неймовірне – динамічне, майже вогненне «ядро» української думки, яке вже стало *живою історією українського самоствердження* в умовах крихкої державності. Разом з цим часописом європейського типу вирросло ціле покоління українських інтелектуалів та публіцистів. Вони ніколи не «здадуть» України. З цим переможемо!

Олег БАГАН,
літературознавець, публіцист,
заслужений працівник освіти України (Дрогобич)

